

«Кіборги» Ахтема Сеїтаблаєва: зброя і музика

Анастасія Пащенко

«Кіборги»

Сценарист Наталія Ворожбит

Режисер Ахтем Сеїтаблаєв

Оператор Юрій Король

У ролях: Макар Тихомиров, В'ячеслав Довженко, Андрій Ісаєнко, Роман Ясиновський, Віктор Жданов, Костянтин Темляк, Олександр Піскунов

Виробництво: ІДАС ФІЛМ. 2017.

Кінорежисер, постановник фільму «Кіборги» Ахтем Сеїтаблаєв.

Слово «кіборги» для українців з 2014-го набуло нового значення. Перенести на екран цей новітній символ національної військової звитяги, ще й з такої малої історичної дистанції, – завдання почесне, але ризиковане.

Ахтем Сеїтаблаєв із ним впорався. Проте ми забігли наперед.

Автори фільму не стали показувати події «від і до», обмежившись кількома днями з буднів ДАП («Донецький аеропорт»), від поповнення і до поповнення. Зрештою, історичний контекст і так відомий українському – і не лише українському – глядачеві.

Коллективний герой фільму – група оборонців Аеропорту, що захищають новий термінал. Це і «старожили», на кшталт командира загону Серпня і бійця з промовистим позивним Гід, і новоприбулі – хлопець із заможної родини (Мажор), старший чоловік з Миргорода (Дід), військовий (Субота). Це люди різного віку, походження, професій: фактично, у кінокартині спробували представити основні категорії українських воїнів у нинішній війні (звідси, щоправда, і певний перегин: складається враження, що добровольців там у рази більше, ніж професійних військових). Те саме, до речі, стосується і ворога: фігурують як професійні російські військові, так і місцеві «ополченці». Персонажі фільму – збірні типізовані образи, разом із тим цілком життєві. І, попри «літературність» реплік (у хорошому сенсі слова), їм віриш – не дарма сценаристка Наталія Ворожбит працює над документальним театром. «Я «підслуховую» людей», – говорить вона про свою роботу¹. Справді: ці люди, з їхніми роздумами і суперечками, вихоплені з життя. Деяких «упізнаєш» якщо не серед знайомих, то з новин чи «Фейсбуку»; багато діалогів чув чи вів сам. Цікаво, що основною внутрішньою опозицією серед

героїв є не міжмовна, а міжпоколіннева, втілювана командиром Серпнем і молодим недосвідченим бійцем Мажором. Цей блискучий хід не лише знімає дратівливе «мовне питання» (російська там субтитрована, що підкреслює її чужість; але, на відміну від багатьох фільмів патріотичного напрямку, тут немає дихотомії хороших україномовних і поганих російськомовних персонажів: російськомовні українці і представники російської діаспори тут воюють за Україну – як і в реальному житті). Стрічка відкриває не менш цікаву проблему зміни поколінь і zarazом ментальностей. Серпень, чоловік середнього віку родом із Західної України, є яскравим зразком антиколоніального мислення: сформований за радянських часів, звиклий до протистояння імперському політичному і культурному тиску, він увесь орієнтований на збереження «чистих» національних ідеї і цінностей. Зате Мажор – втілення освіченої молоді, генерації доби Незалежності, психологічно вже відірваної від імперського минулого. Гоголь для нього – це блискучий письменник світового рівня (для Серпня – передусім ренегат), і, якби йому до рук потрапив роман «Як гартувалася сталь» (який ми в школі вже не проходили), Мажор наймовірніше сприйняв би його як звичайну літературну класику 1930-х. Сам талановитий музикант, він відкритий до міжкультурного діалогу і не страждає від комплексу національної неповноцінності; тим більше дратує його необхідність захищатися від несподівано матеріалізованого імперського минулого. Відповідальність за це, на його думку, лежить саме на старшому поколінні – «батьках», що не змогли вберегти і збагатити безкровно звільнену свого часу Україну.

Зрештою, «Кіборги» розповідають не стільки навіть про Аеропорт, скільки про Україну часів Майдану і після нього. Квінтесенцією цих подій і стає ДАП, де зібралися люди, готові стояти за свої переконання до останнього. Саме в їхніх діалогах розкривається суть того, що відбувається: персонажі осмислюють і активно обговорюють те,

¹ «Кіборги»: як знімали фільм про новітню історію України // https://24tv.ua/kiborgi_premyera_filmu_v_ukrayini_vse_pro_film_tazyomki_n898101

Макар Тихомиров (Мажор) у фільмі «Кіборги».

Кадр з фільму «Кіборги».

що і чому відбувається в країні. Є тут і дискусії в дусі «хто винен», і обговорення цивілізаційного вибору, і суперечки між представниками різних воюючих сторін, і взагалі питання: а чому ми воюємо за Україну (ні, необхідність за неї боротися під питання не ставиться – йдеться про те, за яку саме країну ми воюємо). Таких діалогів і полілогів досить багато, вони вельми розлогі, але від цього фільм не стає ні нудним, ні моралізаторським. Слід віддати належне авторам: «Кіборги» навдивовижу збалансовані. Насиченість діалогами тут врівноважена екшн-сценами, динаміка яких максимально підкреслена монтажем і операторською роботою; іноді, щоправда, через це важко зорієнтуватися, що саме відбувається і де чий – але, можливо, так хотіли передати сум'яття бою. «Високий стиль» низки епізодів гармонійно сполучається з моментами «невигадливого солдатського гуморку» (досить м'якого, щоправда, щоб зберегти вікову категорію «12+») і сценами психологічної розрядки та відпочинку з колективними музично-співочими імпровізаціями «Гуцулки Ксені» і «Заповіту». А пафос окремих монологів і діалогів пом'якшується вдало кинutoю фразою, що розряджає атмосферу, не пригашуючи при цьому важливості сказаного. Наприклад, готуючи свій загін до небезпечного чергування, Серпень проводить з ними «політроботу» – обговорення на тему: «А чому ми любимо і захищаємо Україну?» Розмову він з красномовством учителя історії (старий «мирний» фах) підсумовує палкою промовою. Сцена підходить до небезпечної межі пафосності – і тут розчулений Гід просить і його прийняти до групи. «Ого! Пропаганда в действии!» – резюмує його «колега» Субота. Доброзичливий сміх серед героїв і в глядацькій залі (де в іншому випадку могло народитися іронізування з банального сюжетного ходу). Другий момент – уже згадана суперечка між Серпнем і Мажором. То чи можна любити Гоголя, лишаючись українським патріотом? «А я вот читал Стивена Кинга – и все равно я здесь!» – парирує все той же Субота. І підсумовує

нескінченні дискусії товаришів по зброї: «Ви обидва маєте рацію, але не варто сперечатися через всяку фігню» (йдеться, звичайно, зовсім не про «фігню», але, враховуючи, скільки зла приніс традиційний український розбрат, по суті, персонаж має рацію).

Звісно, це ідеологічне кіно. І хоча на наших теренах поняття «ідеологія» викликає переважно негативні асоціації і звучить майже як образа, слід усе ж пам'ятати: ідеологія неунікна, суспільств без неї не буває. Питання лише в тому, на що вона працює – на владну систему чи на благо соціуму. «Ідеологічність» «Кіборгів», безперечно, належить до останньої. Свого критичного ставлення до української влади фільм не приховує, зате необхідність захищати Україну навіть у нинішньому її стані доводить – причому розумно, без надриву, з повагою до чужої думки, але й з готовністю боронити свою до останнього. Зрештою, таким і має бути «пропагандистський» фільм – захопливим і дидактичним, дієвим і мислячим, з героями, в яких упізнаєш – чи хочеш впізнати – себе.

Та, що б не говорили кінокритики, останнє слово – за глядачем. І тут він «висловився» цілком однозначно. За даними Держкіно, за два вікенди «Кіборги» зібрали 15 752 356 грн, переглянули фільм 212 182 разів². І, що важливо, далеко не лише завдяки «священній» темі. Наостанок – маленька замальовка з глядацької зали. На сеансі, який відвідала авторка цих рядків, майже всі глядачі досиділи до кінця титрів. Ситуація для українського кінотеатру майже нечувана. Це була данина знімальній команді, що створила не паразитуючий на чужій славі кон'юнктурний культурпродукт, а міцну драму, яка стала справжнім досягненням українського кіномистецтва.

² http://dergkino.gov.ua/ua/news/show/1321/voienna_drama_rezhiser_ahtema_seitablaieva_zh_dva_vikendi_zibrala_rekordniy_boks_ofis.html